

KRITINĖS PASTABOS

Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija) (2016/2966(RSP) atskirų straipsnių nuostatų

Article 1 – Purposes of the Convention

1 The purposes of this Convention are to:

b. contribute to the elimination of all forms of discrimination against women and promote substantive equality between women and men, including women empowering;

Galimai prieštaringos ir todėl neaiškios pagrindinių konvencijos tikslų ontologinės (faktinę tikrovę atitinkančios) prielaidos:

(a) Pirmas iš straipsnyje deklaruojamų svarbiausių tikslų įveikti (eliminuoti) visas diskriminavimo formas prieš moterį ontologiškai numato, kad tarp vyro ir moters identitetų ir vaidmenų visuomenėje egzistuoja substancinė skirtis (vyras pagal prigimtį yra viršesnis už moterį), dėl ko galima moterų diskriminacija ir ją siekiama įveikti diskriminaciją kompensuojančiomis priemonėmis;

b) Kitas svarbiausias konvencijos deklaruojamas svarbiausias tikslas paskatinti (*promote*) **substancinę** (materialią, tikrovės normą atitinkančią) vyro ir moters lygybę. (Another primary aim declared in the Convention is to promote **substantive** (*material, suitable norm of reality*) man and woman's equality;

Substancinės vyro ir moters lygybės dirbtinį (socialiai sukonstruotą, skatinimą galima suprasti ir kaip vyro bei moters socialinių lyčių (socialinio identiteto, socialinių vaidmenų) suvienodinimą, sutapatinimą. Tai iš principo prieštarauja vyro ir moters prigimties biologinei substancinei skirčiai, seksualiniam identitetui.

Painiava dėl konvencijos pagrindinių tikslų supratimo (interpretacijos) gali kilti todėl, kad konvencijoje nėra aiškiai įvardinti pagrindinės šeimos misijos: misija užtikrinti vaikų gerovę ir misija užtikrinti tėvų gerovę (savirealizaciją, biologinį ir socialinį identitetą). Būtent šios misijos nulemia šeimos narių vaidmenų ir funkcijų pasiskirstymą ir pagal jas galima spręsti, ar šeimoje galima diskriminacija socialinės lyties pagrindu.

Vyro ir moters lygybė, kaip tikslas, yra galima ne substanciniu (biologiniu), o socialiniu požiūriu. Gamtoje, kaip aiškina gamtos filosofija, dominuoja totali objektų skirtis. Nėra absoliučiai vienodų objektų. Du objektai skiriasi jau tuo, kad egzistuoja skirtingose vietose.

Tiksliu būtu kalbėti apie vyro ir moters socialinę lygybę, t. y. jų socialinių padėčių ir vaidmenų pusiausvyrą, kuri pasiekama diskriminacijos mažinimo instrumentais. Socialiniu požiūriu vyro ir moters lygybė negali reikšti jų substancinio suvienodinimo, nes gamtinė skirtis neįveikiama. Lygybė gali reikšti tik vyro ir moters nediskriminacinį santykį, kai nelygybė maksimaliu mastu kompensuojama, kai jie dalijasi šeimos išlaikymo našta ir funkcijomis, kai vyras ir moteris pasitenkina savo padėtimi tarpusavio santykiuose ir santykiyje su visuomene. Būtent tai ir suformuluota pirmajame pagrindiniame konvencijos tikslu.

Konvencijoje trūksta vyro ir moters gamtinio substancinio lytiškumo skirties santykio su socialine lytimi apibrėžimo, iš kurio matytųsi, koku mastu ir kokiais būdais įmanoma kompensuoti biologinę (substancinę) vyro ir moters nelygybę.

Konvencijoje stokoja vyro ir moters lygybės principo, kaip instrumento sukurti ir palaikyti vyro ir moters socialinių vaidmenų pusiausvyrą, apibrėžimo.

Politiniu požiūriu lygybė reiškia ne substancinio ryšio suformavimą, o tik praktinio proto maksimos dėl socialinės lygybės reikalavimą institucinėmis priemonėmis kompensuoti gamtinę skirtį, harmonizuoti socialines vyro ir moters padėtis, nepažeidžiant jų biologinio identiteto (seksualinių lyčių skirtumo ir su tuo susijusio socialinių vaidmenų skirtumo).

Socialinės lyties formavimasis ir santykis su gamtine lytimi yra sudėtingas procesas ir mokslo dar neištirtas. Tai tik parodo, kad konvencijoje postuluojuama vyro ir moters substancinė lygybė yra neaiškiai formuluojamas politinis tikslas.

Citata: (Although the formation of gender identity is not completely understood, many factors have been suggested as influencing its development. In particular, the extent to which it is determined by socialization (environmental factors) versus innate (biological) factors is an ongoing debate in psychology, known as "nature versus nurture". Both factors are thought to play a role. Biological factors that influence gender identity include pre- and post-natal hormone levels. While genetic makeup also influences gender identity, it does not inflexibly determine it. Social factors which may influence gender identity include ideas regarding gender roles conveyed by family, authority figures, mass media, and other influential people in a child's life. When children are raised by individuals who adhere to stringent(griezta) gender roles they are more likely to behave in the same way, matching their gender identity with the corresponding stereotypical gender patterns. Language also plays a role: children, while learning a language, learn to separate masculine and feminine characteristics and unconsciously adjust their own behavior to these predetermined roles).[23] https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_identity

Article 3 – Definitions“

„violence against women” is understood as a violation of human rights and a form of discrimination against women and shall mean all acts of gender-based violence that result in, or are likely to result in, physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or in private life;

„gender-based violence“ (socialine lytimi paremta prievarta)

Įvedama sąvoka apie prievartą socialinės lyties (gender based) atžvilgiu. Konvencijoje nėra normos, standarto, kuris apibūdintų, kas yra socialinės lyties identiteto (gender based) norma ir kokiais kriterijais galima kalbėti apie prievartą, t. y. šios normos pažeidimą. Konvencijoje nieko nepasakoma ar sutampa, ar skiriasi vyro ir moters socialinės lyties identitetas. Todėl visiškai neaišku, kokiais kriterijais matuoti prievartą moters atžvilgiu dėl jos socialinės lyties.

b “domestic violence” shall mean all acts of physical, sexual, psychological or economic violence that occur within the family or domestic unit or between former or current spouses or partners, whether or not the perpetrator shares or has shared the same residence with the victim;

Lietuviškame vertime kalbama apie prievartą šeimoje, „domestic unit“ neverčiama, o tai yra namai ar artima aplinka - plačiau nei šeima.

c “gender” shall mean the socially constructed roles, behaviours, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men;

Neapibrėžiama, koku laipsniu ir būdu socialiai sukonstruotus vaidmenis determinuoja gamtos nustatytos vyro ir moters funkcijos; taip pat neapibrėžiama, ar skiriasi, kaip ir kodėl skiriasi vyro ir moters socialiniai vaidmenys.

Pvz., moters funkcija (teigiamas stereotipas) išnešioti kūdikį arba maitinti kūdikį savo pienu jam gimus, taip pat natūrali moters funkcija rūpintis vaiko mityba.

Vyro funkcija (pozityvus tradicinis stereotipas) saugoti maitinančią moterį ir pasirūpinti materialiniais resursais.

d “gender-based violence against women” shall mean violence that is directed against a woman because she is a woman or that affects women disproportionately;

Straipsnis daro loginę apibrėžimo klaidą idem per idem: prievartą prieš moterį, kadangi ji yra moteris.

Galima suprasti, kad prievartos prieš moterį nebus, jei ji nebus laikoma moterimi, o bus laikoma kažkuo kitu. Galbūt turima omenyje ypatingas socialinis moters vaidmuo, pvz., vyriškas, ar kažkokia kitokia nemoteriška socialinė padėtis.

Konvencijoje akivaizdžiai trūksta moters ir vyro nestereotipinių socialinių vaidmenų standarto apibrėžimo. (The article makes a logical sum-up mistake idem per idem: violence that is directed against a woman because she is a woman.

Citata: In social psychology, a stereotype is any thought widely adopted about specific types of individuals or certain ways of behaving intended to represent the entire group of those individuals or behaviors as a whole. These thoughts or beliefs may or may not accurately reflect reality. However, this is only a fundamental psychological definition of a stereotype. Within psychology and spanning across other disciplines, there are different conceptualizations and theories of stereotyping that provide their own expanded definition. Some of these definitions share commonalities, though each one may also harbor unique aspects that may contradict the others. <https://en.wikipedia.org/wiki/Stereotype>

Article 4 – Fundamental rights, equality and non-discrimination

2 Parties condemn all forms of discrimination against women and take, without delay, the necessary legislative and other measures to prevent it, in particular by: embodying in their national constitutions or other appropriate legislation the principle of equality between women and men and ensuring the practical realisation of this principle;

Konvencijoje, kaip minėta, nepaaiškinama, ką reiškia vyto ir moters lygybės principas. Galima galvoti, kad jis reiškia substancinę lygybę, reikalavimą suvienodinti vyro ir moters socialinius vaidmenis, o ne harmonizuoti jų socialines padėtis.

3 The implementation of the provisions of this Convention by the Parties, in particular measures to protect the rights of victims, shall be secured without discrimination on any ground such as sex, gender, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth, sexual orientation, gender identity, age, state of health, disability, marital status, migrant or refugee status, or other status.

Straipsnyje nepaaiškinama, koks ryšys tarp diskriminacijos seksualiniu pagrindu ir socialinės lyties (gender) pagrindu. Lieka neaišku, ar socialiniai vyro ir moters vaidmenys priklauso nuo jų seksualinės prigimties, ar nepriklauso. Kitas straipsnis rodo, kad nepriklauso, o šis kad priklauso, nes skiria seksualinę ir genderinę žmogaus identiteto formas.

Konvencijoje kalbama apie draudimą diskriminuoti seksualinės orientacijos pagrindu, bet nieko nesakoma, kaip galima kvalifikuoti prievartą (psichologinį smurtą) vienos lyties šeimose partnerių ar toje šeimoje gyvenančių vaikų atžvilgiu.

Konvencijoje nėra apibrėžiamas transseksualų socialinės lyties identitetas ir prievartos prieš juos bei diskriminacijos kriterijai.

Article 6 – Gender-sensitive policies

Parties shall undertake to include a gender perspective in the implementation and evaluation of the impact of the provisions of this Convention and to promote and effectively implement policies of equality between women and men and the empowerment of women

Straipsnis kalba, kad būtina implementuoti genderinę (lyčių socialinės lygybės) perspektyvą ir kartu pažymti vyro ir moters lygybę, ir tai galima suprasti kaip lyčių substancinį suvienodinimą didinant moters galimybes, kas, kaip minėta, yra neįmanoma.

Article 12 – General obligations

1 Parties shall take the necessary measures to promote changes in the social and cultural patterns of behaviour of women and men with a view to eradicating prejudices, customs, traditions and all other practices which are based on the idea of the inferiority of women or on stereotyped roles for women and men.

Straipsnis yra progresyvus tuo atžvilgiu, kad jame draudžiama žemesnė silpnesnės moters padėtis, bet visai nepaaiškinama, kodėl ir kaip stereotipiniai vyro ir moters vaidmenys sukuria moters žemesnę socialinę padėtį. Jei tradiciškai moters vaidmuo yra maitinti kūdikį ir kitus šeimos narius, o vyro vaidmuo yra užtikrinti saugumą ir materialinį aprūpinimą, tai kodėl tai yra blogas stereotipas, kuris veda į vienos ar kitos lyties diskriminaciją? Moteriškumo ir vyriškumo stereotipai nebūtinai reiškia diskriminacinį santykį. Jie gali reikšti ir padėčių nelygybės kompensaciją, kai vyras prisiima tokias pareigas, kurių moteris pagal savo galimybes negali ir nenori prisiimti, ir atvirkščiai. Greičiau tai socialinių vaidmenų harmonija ir lygybė.

Kita vertus, konvencijoje neapibrėžiami nestereotipiniai vyriškumo ir moteriškumo standartai. Kai to nėra, nėra aiškių kriterijų nustatyti, kur stereotipiniai vyriškumo ir moteriškumo standartai neatitinka vyro ir moters socialinės lygybės reikalavimų.

5 Parties shall ensure that culture, custom, religion, tradition or so-called “honour” shall not be considered as justification for any acts of violence covered by the scope of this Convention.

Neatskleista ir nekorektiška formuluotė „vadinamoji garbė“. Asmens garbės ir orumo suvokimas yra paremtas jo įsitikinimais, išpažįstama religija, auklėjimu, supratimu apie savo

socialinį vaidmenį. Šis straipsnis neigia universalią žmogaus teisę turėti savo orumą pagal savo supratimą ir pasaulėžiūrą.

Article 14 – Education

1 Parties shall take, where appropriate, the necessary steps to include teaching material on issues such as equality between women and men, non-stereotyped gender roles, mutual respect, non-violent conflict resolution in interpersonal relationships, gender-based violence against women and the right to personal integrity, adapted to the evolving capacity of learners, in formal curricula and at all levels of education.

Straipsnyje neatskleidžiama, kas tai personalinis integralumas. Neapibrėžus, nepaaiškinus, šio termino, kaip tai susiję su vyro ir moters socialiniais vaidmenimis, visiškai neaišku, koks turi būti mokyklinių programų turinys, apie kokius naujus nestereotipinius standartus vaikus mokyt.

Article 33 – Psychological violence

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of seriously impairing (silpninantis) a person's psychological integrity through coercion or threats is criminalised.

Straipsnis nepaaiškina, kaip siejasi psichologinis integralumas su vyro ir moters seksualiniu ir socialiniu identitetu bei vaidmenimis. Be tokio paaiškinimo psichologinės prievartos norma yra teisiškai sunkiai pritaikoma ar gali būti taikoma klaidingai.

Article 42 – Unacceptable justifications for crimes, including crimes committed in the name of so-called “honour”

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that, in criminal proceedings initiated following the commission of any of the acts of violence covered by the scope of this Convention, culture, custom, religion, tradition or so-called “honour” shall not be regarded as justification for such acts.

Straipsnis neigia galimybę žmogui turėti savo įsitikinimus apie vyro ir moters vaidmenis, kurie kyla iš auklėjimo, garbės ir orumo supratimo, ypač jei tai paremta vyro pagarba moters ypatingam vaidmeniui šeimoje arba moters pagarba vyrui, kaip šeimos saugumo garantui.

Article 72 – Amendments

1 Any proposal for an amendment to this Convention presented by a Party shall be communicated to the Secretary General of the Council of Europe and forwarded by her or him to the member States of the Council of Europe, any signatory, any Party, the European Union, any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 75, and any State invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 76.

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro vardu,
Piliečių gynimo paramos fondo direktorius

Stasys Kaušinis

